

Profittfrie barnehager

Rødts forslag til en profittfri barnehagesektor. En plan for bedre arbeidsforhold, styrket lokaldemokrati, mer åpenhet og barna i sentrum.

Innhold

Introduksjon	s. 3
Det store bildet: Kommersialisering	s. 4
Privat berikelse	s. 4
Ensretting	s. 4
Svekket lokaldemokrati	s. 5
Inntjening i fokus	s. 6
Hemmelighold	s. 6
Hvordan har vi kommet hit?	s. 7
Rødts forslag	s. 9
Profittfrie barnehager	s. 9
Lokaldemokrati	s. 10
Åpenhet	s. 10
Barna og ansatte	s. 11
Hvem har stemt hva?	s. 12

Utgitt av:

Rødts stortingsgruppe

Postadresse: Stortinget, Postboks 1700 Sentrum, 0026 Oslo

E-post: postmottak.rodt@stortinget.no

Telefon: 23 31 23 95

Rødt

Adresse: Dronningens gate 22, 0154 Oslo

E-post: roedt@roedt.no

Telefon: 22 98 90 50

Forsidefoto: Pixabay / CC.

Utgitt februar 2020.

Introduksjon

Barnehageforliket ble inngått i 2003 etter initiativ fra SV og Frp, de to partiene som i utgangspunktet var i hver sin ende av det politiske spekteret blant de daværende opposisjonspartiene på Stortinget. Kjernen i forliket var full barnehagedekning, at alle familier som ønsker det, skal få tilbud om barnehageplass. Dette skulle på plass i løpet av 2005. Det ble også innført en makspris på barnehageplass.

Men forliket innebar også en såkalt likebehandling av kommunale og private barnehager. Det ga de private barnehagene større driftstilskudd, og etter hvert fullfinansiering av driften. Seinere har det vist seg at dette ble en storstilt åpning for profittuttak fra barnehagene. Utbyggingen av barnehagesektoren med mål om barnehageplass til alle som ønsker det er finansiert av det offentlige. *«Det er dermed store verdier bygd opp med offentlige tilskudd og foreldrebetaling som potensielt kan realiseres og tas ut av barnehagene ved salg»*, står det i regjeringas forslag til endringer i barnehageloven som har vært på offentlig høring.

I dagens barnehagelov står at *«Offentlige tilskudd og foreldrebetaling skal komme barna i barnehagen til gode»*, men det står også at *«Barnehagen kan ha et rimelig årsresultat»*. Så lenge regjeringa tvivholder på kommersielle i barnehagesektoren, blir det bare prat at pengene skal komme barna til gode. Skal vi sikre at penger bevilget til barnehage kommer barna til gode må velferden være profittfri.

Rødt vil ha vekk de kommersielle selskapenes sugerør i velferden, gi kommunene demokratisk handlingsrom til å styre barnehagetilbudet og fjerne forkjørsretten som i dag fins for kommersielle aktører. Vi vil ha en barnehagesektor der skattepenger og foreldrebetaling, bevilget til barnehage, går til barna, og sikre bedre bemanning, gode arbeidsforhold, flere fagarbeidere og åpenhet.

Nedgangen i fødselstall skaper også press på offentlige og ideelle barnehager. Vi trenger en ny barnehagereform, denne gangen for profittfrie barnehager. Dette notatet inneholder noen grep som kan gjøres for en barnehage uten profitt. Vi er åpne for andre forslag, men dette er våre forslag til tiltak.

Foto: Brage Aronsen.

Det store bildet: Kommersialisering

Etter de profittmotiverte selskapenes inntog i barnehagesektoren har utviklingen gått i retning av mer kommersialisering. Vi vil framheve fem hovedtrekk:

Privat berikelse

Barnehager har blitt lønnsomme spekulasjonsobjekter. Derfor har også internasjonale oppkjøpsfond vist stor interesse for norsk barnehagesektor. Et ektepar tjente 356 millioner kroner på å selge Gnist Barnehager til oppkjøpsfondet Altor. Partner i Altor Equity Partners sa i den anledning at «Gnist som selskap er en bra plattform for å starte en ekspansjon i sektoren».¹ Dette er ikke unikt. Oppkjøpsfondet CapMan solgte barnehagekjeden Espira etter kun seks års eierskap til det svenske oppkjøpsfondet EQT med 550 millioner kroner i gevinst.² Offentlig finansiering reduserer den forretningsmessige risikoen. Oppkjøpsfondene søker seg inn i barnehagesektoren fordi det lønner seg.

Norlandia Barnehagene, som tilhører Nordlandia Care Group, eies av Roger Adolfsen og Kristian Adolfsen. De driver også andre kommersielle tjenester innen helse- og eldreomsorg. Adolfsen-brødrene er gode for 2,8 milliarder hver. Det plasserer dem blant Norges rikeste.

Læringsverkstedet, som kontrolleres av ekteparet Hans Jacob og Randi Sundby, er en annen av de store barnehagekjedene. De kjøpte opp 26 frittstående barnehager i 2018, og økte omsetningen med 29,4 prosent til 3,5 milliarder kroner. Samme år hadde eierne av Læringsverkstedet et overskudd på 107 millioner kroner, før skatt. Hans Jacob Sundby alene er god for 1,4 milliarder. Han har nylig kommet med på Kapitals liste over Norges 400 rikeste.

Trygge barnehager (FUS-kjeden) eies av ekteparet Sævereid/Aase, som samlet har en personlig formue på over 80 millioner kroner. Morselskapet til barnehagekjeden, Sfr Holding, som drifter og bygger barnehager, har tjent 394 millioner kroner på tre år. Konsernet leverte et årsresultat på hele 143,7 millioner kroner i 2018. Med 200 barnehager, tilsvarer det ifølge Finansavisen et årsresultat på 720.000 kroner pr. barnehage.³

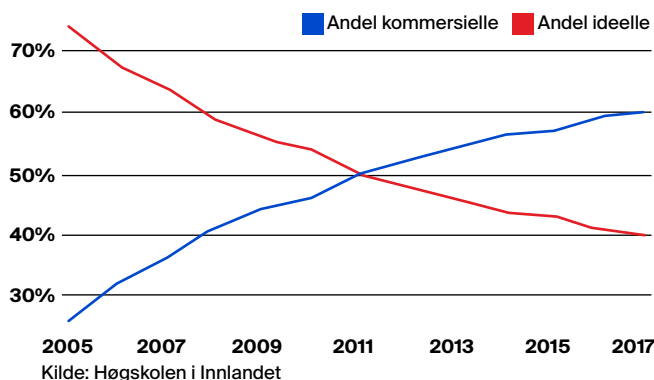
Milliardærbrødrene Adolfsen var tidligere dominerende eiere av selskapet Pioneer Property Group. I 2019 solgte de det meste av innholdet i selskapet, som i hovedsak var barnehageeiendommer, til det australske pensjonsfondet Whitehelm Capital. Salgsprisen var på 2,7 milliarder kroner.⁴ Det er med andre ord ikke småsummer det er snakk om.

FUS-Barnehagene, Læringsverkstedet, Norlandia og Kidsa Barnehager tjente til sammen 283,5 millioner kroner etter skatt i 2018.

Ensretting

Det foregår en økende kommersiell ensretting og konsolidering av barnehagesektoren i Norge.⁵ De fire største kommersielle konsernene gikk fra å eie 375 barnehager i 2014 til 570 barnehager i 2017. Fra 2014 til 2017 har disse aktørene – Læringsverkstedet, Fus, Espira og Norlandia – nesten doblet sin samlede omsetning fra rundt 3 milliarder til 5,8 milliarder kroner.⁶

Mens kommersielle konserner vokser seg stadig større, skvises de ideelle ut av barnehagesektoren i raskt tempo. Det er stor forskjell mellom kommersielle selskaper som tar ut penger fra barnehagedriften, og de som lar alle pengene komme barnehagen til gode, de offentlige eller private ideelle. Siden 2005 har det ifølge tall fra Statistisk Sentralbyrå blitt 58.000 flere kommersielle barnehageplasser, mens 19.000 ideelle barnehageplasser er lagt ned. Dette truer mangfoldet i barnehagesektoren.⁷ Det blir kommersiell ensretting av at noen få selskaper eier flere hundre barnehager.

1. «Altor vil bygge barnehagekjempe» Dagens Næringsliv 28. mai 2018

2. «Selger 75 barnehager til Sverige med kjempegevinst» Dagbladet 1. april 2014

3. «Norges beste velferdsprofitører» Finansavisen 29. juli 2019

4. «Selger barnehage-eiendommer for tre milliarder» Dagbladet 10. oktober 2019

5. «Velferd uten profit» Wangberg, Herning og Sander 2019

6. «Private tar kaka» Klassekampen 27. mai 2017

7. Rapporten «Kommersialisering av fellesgodene» og «Her er «haigapet» som bør få KrF til å gråte» VG 13. august 2019.

Rapporten konsultantselskapet BDO har lagd på bestilling fra regjeringa viser at de seks største selskapene nå har 32 % av barnehageplassene i den private barnehagesektoren: «Markedsandeler målt i antall barn for seks av de største aktørene har også økt kraftig siden 2007. I 2007 var den samlede andelen på rundt 11 prosent, mens den i 2016 utgjorde nærmere 32 prosent av alle private barnehager.»⁸ Samme rapport viser at samlet opptjent egenkapital har vokst fra under 500 millioner i 2007 til nesten 4 milliarder i 2016. Rapporten konkluderer med at markedet for private barnehager er til stor fordel for de største aktørene.

Svekket lokaldemokrati

Muligheten til demokratisk styring av barnehagesektoren har blitt stadig dårligere. Det skyldes delvis svakheter i barnehageloven. Hvis innbyggerne i en kommune for eksempel ønsker å ha regler om bedre bemanning i barnehagene, kan kommunen kun pålegge bedre bemanning i kommunens barnehager, men ikke de private. De private eierne er skjermet fra hva innbyggerne måtte mene.

Lokaldemokratiet rammes også av at høreregjeringen aktivt prøver å begrense det lokalpolitiske handlingsrommet. De folkevalgte i kommuner som Oslo, Trondheim, Bodø og Tromsø vedtok etter valget i 2015 at de ville stanse de kommersielle velferdsprofitørene og heller bygge ut nye barnehager i kommunal og ideell regi. Men regjeringa svarte med en instruks⁹ fra Kunnskapsdepartementet om at det var ulovlig for kommunene å prioritere ideelle barnehager foran kommersielle barnehager.¹⁰

Fylkesmannen i Oslo og Akershus ga Oslo kommune medhold i at kommunen kan stanse profittmotiverte aktører i barnehagesektoren, gitt at retten til barnehageplass oppfylles. Jussprofessor Tarjei Bekkedal slo fast at «Kommunene har demokratisk frihet til å velge andre enn de kommersielle aktørene». Men ifølge regjeringa var det altså forbudt for en kommune å prioritere ideelle barnehager foran kommersielle barnehager. Konsekvensen er at kommunene tvinges til å si enten ja eller nei til alle former for private barnehager.

Samtidig som Høyre nekter kommuner å si nei til nye kommersielle barnehager, innførte Høyre og Frp et forbud mot å bygge nye kommunale barnehager da de styrte hovedstaden. I 2013 gikk dessuten Høyre-byrådet inn for å konkurranseutsette syv og selge ti kommunale barnehager i Oslo. Foreldre protesterte kraftig og mange av pedagogene bestemte seg for å slutte i de aktuelle barnehagene, til ingen nytte. Hensynet til foreldrenes valgfrihet og ønske om å beholde barnehagene i kommunal regi, betydde åpenbart ikke noe for Høyre.¹¹

Dagens barnehagelov gir private eiere en del særfordeler, som særlig gir kommersielle selskaper mulighet til å vokse på bekostning av mangfoldet i sektoren. Mange kommuner har nå overkapasitet på barnehager, det vil si langt flere barnehageplasser enn barn over tid.¹² Hvis det er overkapasitet i en kommune er det med gjeldende barnehagelov bare ett sted kommunen kan kutte i barnehageplasser – i de kommunale barnehagene. Konsekvensen av synkende fødselskull kan derfor bli ytterligere kommersialisering av barnehagesektoren.

Så lenge en barnehage har fått innvilget tilskudd av kommunen, beholder den med dagens lov tilskuddet til evig tid, uavhengig av om barnehagen skifter eier. I dag kan kontrakter og tillatelser til å drive barnehage selges og kjøpes uten forhåndsmelding eller godkjenning hverken fra kommune, foreldre eller foresatte eller ansatte. Det fikk Stjørdal kommune smertelig erfare.

I 2017 bestemte Alba-gruppen seg for å selge sine barnehager til Espira-kjeden. Stjørdal kommune var interessert i å kjøpe Fosselibekken, men ble ikke informert om salget. I forbindelse med eierskiftet foreslo rådmannen å redusere plasser det var mulig å få tilskudd for.¹³ Men etter trusler om søksmål fra Private Barnehagers Landsforbund (PBL) trakk rådmannen forslaget og konsekvensen ble nedleggelse av en kommunal barnehage.¹⁴ Stjørdal kommune hadde flere barnehageplasser enn barn, men de kunne bare nedjustere antall plasser i de offentlige barnehagene i kommunen. Husbymarka barnehage, som ble vedtatt nedlagt mot de ansattes og foreldrenes vilje, er et eksempel på konsekvensen av forkjørsrett for kommersielle barnehager.

8. «Ny rapport viser sterk vekst i privat barnehagesektor» Regjeringen.no 29. mai 2018

9. Tolkningsuttalelse, Kunnskapsdepartementet 14. juni. 2017

10. «Får ikke velge ideelle» Klassekampen 14. juni 2017

11. «Pedagog-flukt fra Oslo-barnehager» Aftenposten 27. januar 2014

12. «Fødefall fir barnehagekutt» Klassekampen 15. januar 2020

13. «Kommersielle er fredet» Klassekampen 12. november 2018

14. «Truet med søksmål – stopper sak om kutt» Barneha.no 26. februar 2018

Inntjening i fokus

I takt med økt kommersialisering ser vi at barnehagedriften i større grad blir et middel til å tjene penger. Det gir press på bemanning, lønns- og arbeidsvilkår. En markedstenkning står i fare for å fortrenge en profesjonskultur med vekt på faglig utvikling og kvalitet.

Ved 100-meterskogen barnehage i Røyken reagerte foreldrene på det de opplevde som mangelfull bemanning og knapphet på en rekke områder. *«Jeg har alltid bare trodd at barnehagen har dårlig råd. Samtidig har de fantastiske ansatte, så jeg har tenkt, ja, ja. Man føler seg så lurt. Jeg har betalt penger for min datter, hvorfor kommer de ikke henne til gode. I stedet er pengene gått til utbytte»*. Det sa forelderårsrepresentanten ved 100-meterskogen til Dagbladet. Da de gikk gjennom årsregnskapene oppdaget de at eier har tatt ut årlige utbytter fra barnehagen i tillegg til lønn. De siste ti åra har leders lønn og utbytte vært på til sammen 16 millioner kroner. Bare i 2016 tok de ut nesten 2,5 millioner av barnehagen i form av utbytte og lønn til styrer. Det vil si at 20 prosent av barnehagens budsjett gikk til styrer og eier dette året.¹⁵

Telemarksforskning har analysert sammenhengene mellom inntekter, kostnader, overskudd og eierskap for ulike typer private barnehager. Konklusjonen er at barnehager som inngår i kjeder og er organisert som aksjeselskap har større overskudd enn andre barnehager. De har også i snitt lavest bemanning av de private barnehagene.¹⁶ Disse tallene er fra før bemanningsnormen, men viser at de kommersielle kjedene i barnehagesektoren leter etter innsparinger og profitt der det finnes rom for det.

Barnehagekjeden Espira innførte en praksis med ansettelsesstopp for fagarbeidere og at ansatte i barnehagene som ønsker å ta fagbrev ikke vil få opprykk i stilling og lønn. Retningslinjene for nyansettelser, som Dagbladet har publisert, viser at pedagogiske ledere, og barnehagelærere skal ha maks ansiennitet på fire år. Espira Gruppen hadde i 2018 en egenkapital på 467 millioner kroner.¹⁷ De kunne brukt oppsparte midler til å dekke kostnadene knyttet til å tilpasse seg bemanningsnormen i en overgangperiode, men valgte heller ansettelsesstopp for fagarbeidere.

Hemmelighold

Mangel på åpenhet er et gjennomgående problem med kommersielle barnehager. Da pensjonsfondet Whitehelm Capital kjøpte opp 11 barnehageeiendommer i Gnist-kjeden, var salget helt ukjent for foreldrene, og summen blir hemmeligholdt.¹⁸

Store konsern som har barnehager i ulike kommuner, ofte med uoversiktlige selskapsstrukturer, gjør det også vanskelig for kommunene å føre kontroll med barnehagene.

Kommersielle selskap som driver på vegne av det offentlige er heller ikke underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven.¹⁹ En av landets største barnehagekjeder, Espira Gruppen, har kjøpt råd og tjenester hos PR-byrået First House siden 2010.²⁰ Men det ble kun kjent ved en tilfeldighet, da en ansatt i First House skulle møte som vararepresentant på Stortinget, og så seg nødt til å legge fram kundelista.²¹

15. «Nå føler foreldrene seg lurt» Dagbladet 5.september 2019

16. «Økonomiske resultater i private barnehager – hvilken betydning har tilskuddsmodellen?» Telemarksforskning TF-notat 18/2018

17. «Barnehage-kjempen har sluttet å ansette fagarbeidere» Dagbladet 27. mai 2019

18. «Ukjent for foreldre: 11 Gnist-barnehager solgt til Australia-fond» Børsen.no 6. februar 2020

19. «Demokratisk velferd» For Velferdsstaten 5. juli 2019

20. «Tilfeldigheter avslørte at Espira er First House-kunde» Dagbladet 22. juni 2019

21. Rødt vil forby skjult PR-hjelp til private barnehager. Dagbladet 20. juni 2019

Hvordan har vi kommet hit?

Fram til slutten av 90-tallet var det et tydelig skille mellom kommersielle og ideelle barnehager. Bondevik 1-regjeringen tok konsekvensen av dette skillet da de i 1999 tok til orde for at kommersielle barnehager ikke skulle få statstilskudd. I st.mld 27 1999-2000 kan man lese følgende:

«Ut frå formålet med drifta kan ein skilje mellom tre ulike typar private barnehagar som Regjeringa meiner har ein naturleg plass i ein variert barnehagesektor. For det første er dette barnehagar med alternativt pedagogisk innhald, til dømes Montessori- eller Steinerbarnehagane. For det andre gjeld det barnehagar med eit spesielt livssynsgrunnlag, til dømes utvida kristen formålsparagraf eller barnehagar for ulike trussamfunn. Ei tredje viktig gruppe er barnehagar drivne av mellom anna foreldre eller frivillige organisasjonar, der formålet først og fremst er å skaffe fleire plassar ut frå udekte behov.

Regjeringa meiner at private barnehagar må gå inn som ein integrert og likeverdig del av barnehagetilbodet i kommunane. Dette gjeld med eitt atterhald.

Gjennom det siste tiåret er det blitt oppretta ein del barnehagar med sikte på størst mogleg fortjeneste for eigaren. Regjeringa ønskjer ikkje at slike barnehagar skal støttast med offentlege midlar. Barnehagelova sikrar at alle barnehagar som innfrir bestemte vilkår, har rett til godkjenning. I dei årlege budsjettvedtaka får alle godkjende barnehagar rett til statstilskot. For å unngå å gje offentlig støtte til barnehageeigarar som driv med sikte på størst mogleg fortjeneste, vil Regjeringa arbeide vidare med ei endring som tek sikte på å hindre at dei får statstilskot frå og med 2001.»²²

Slik gikk det som kjent ikke. I stedet fikk vi barnehageforliket, som ga kommersielle rett på evigvarende statstilskudd til barnehagedrift.

Kommersialiseringen vi har sett siden barnehageforliket er en logisk konsekvens av å tillate at kommersielle barnehager får tilskudd. Som Espira-kjeden selv skrev i en høringsuttalelse til et forslag fra den rødgrønne regjeringen: *«Utgangspunktet for at investorer skal investere i en bedrift eller en sektor, i dette tilfellet barnehager, er at de tror at de kan få en merverdi til investeringen som overstiger ordinær bankrente.»*

Derfor burde ikke partiene bak barnehageforliket i 2003 være så overrasket over kommersialiseringen som de later til å være. De slapp de kommersielle løs i sektoren, og har fått kommersialisering tilbake.

De private barnehagene gikk med 1,2 milliarder kroner i overskudd i 2018. 10 prosent – 120 millioner kroner – av milliardoverskuddet i barnehagene gikk i utbytte til eierne. Ytterligere 14 prosent av overskuddet ble overført som såkalt *konsernbidrag*²³, penger tatt ut av de enkelte kommersielle kjedebarnhagene og sendt oppover i systemet. Hva som skjer med pengene som flytter oppover i konsernet har offentligheten ingen oversikt over. Men den vanligste måten å ta ut profitt på er ikke nødvendigvis konsernbidrag eller utbytte.

Mye av den private berikelsen fra barnehager handler om profitt på videresalg av offentlige tomter. Adolfsen, Sundby og andre eiere av profittbarnehager har blitt blant Norges rikeste fordi de største verdiene i kommersielle barnehageselskap er eiendommer som er fullfinansiert av skattebetalerne. *«Som følge av barnehageforliket i 2003 ble det innført flere ordninger som skulle*

Hva kjennetegner en «velferdsprofitør»?

Det er i hovedsak selskapsformen som avgjør om et selskap er en velferdsprofitør eller ikke. Et kommersielt selskap som driver velferdstjenester med forretningsmessig formål, oftest organisert som aksjeselskap, er en velferdsprofitør. Unntaket er dersom det er vedtektsfestet at de driver med et ideelt formål. Da er de å regne som en ideell aktør, i likhet med andre selskapsformer som ikke har fortjeneste som hovedformål.

Men siden lovverket per dags dato ikke skiller tydelig mellom kommersielle og ideelle, er det enkelte gråsoner. Det betyr at kommersielle selskapsformer kan praktisere som ideelle, og barnehager organisert som ideelle kan i enkelte tilfeller operere som om de har forretningsmessig formål (for eksempel hvis barnehagen selges videre med mål om høyest mulig gevinst). Men i så fall vil det være formålet bak hvordan de opererer som styrer hvorvidt de kan kalles en velferdsprofitør eller ikke.

22. St.mld 27 1999-2000 Barnehager til beste for barn og foreldre. Kap. 4.5.1.

23. «26 milliarder i driftsinntekter for private barnehager». SSB 3. desember 2019

stimulere til bygging av private barnehager. Private aktører som ønsket å bygge barnehager fikk investeringstilskudd, full momskompensasjon og gunstige lån i Husbanken. Det var også flere private aktører som fikk billige tomter fra kommunene» svarte daværende kunnskapsminister Jan Tore Sanner på spørsmål fra Bjørnar Moxnes om salget av Gnist-barnehagene²⁴.

Storingsrepresentant og Frp-nestleder Sylvi Listhaug har omtalt den samme utviklingen på denne måten: *«Det hadde aldri vært full barnehagedekning uten de private som investerte sine penger i å bygge ut tilbudet. Mange av disse fikk tomter, og det er klart at når man får tomt i Oslo – en kommune der det koster ganske mye å kjøpe disse tomtene – vil man, når man selger videre, sitte igjen med ganske store overskudd.»*²⁵

Husleie kan også være en måte å hente ut verdier på. Valle gård barnehage, en enkeltstående barnehage i Mandal, ble solgt til Nordlandia i 2017. Foreldreutvalget og samarbeidsutvalget som fikk innsyn i budsjettet for 2018, meldte om at leieprisen Norlandias underselskap tar for barnehagen er langt over normal markedspris, i tillegg til at det var kuttet 1,2 millioner kroner i lønnsposten.²⁶ Mange barnehageeiere skiller ut barnehageeiendommene i et eget selskap. Dermed kan de leie ut eiendommen til seg selv. En gjennomgang Utdanningsnytt har gjort av husleiekostnadene i private barnehager viser at kommersielle barnehager har de høyeste husleiene blant private.²⁷

En rapport fra Telemarkforskning viser at dagens tilskuddsmodell for pensjon til private barnehager er mildt sagt sjenerøs. De siste årene har de fått et tilskudd tilsvarende 13 prosent av lønnsutgiftene i de kommunale barnehagene – uavhengig av hva barnehagen har hatt av faktiske kostnader til pensjon. Rapporten viser at i 2017 fikk hele 94 prosent av alle private barnehager et tilskudd som overgikk de faktiske kostnadene. Til sammen beregnes det at rundt regnet 1 milliard skatte kroner for mye ble overført til de private barnehagene bare det året.²⁸

Problemet med dagens ordning er ikke bare at den belønner eierne av barnehagene som har de dårligste pensjonsordningene med et tilsvarende stort overskudd de kan putte i egen lomme. Dagens pensjonspåslag kom etter anbefaling i en rapport regjeringa fikk fra konsultentselskapet PwC i 2015. I Private Barnehagers Landsforbund sin årsberetning for 2017 skriver de at Utdanningsdirektoratet og PwC først foreslo å sette pensjonspåslaget vesentlig lavere. Men PBL klarte etter det de beskriver som «et svært omfattende arbeid» å overbevise departementet om at satsen burde settes opp til 13 prosent. Dette trylleslaget førte ifølge PBL selv til at private barnehager fikk økt sine pensjonstilskudd med 700 millioner kroner årlig.²⁹ Nå ser vi at pensjonstilskuddet har blitt satt 1 milliard for høyt.

Velferdsprofitørene innen barnehage har altså fått rimelige eller gratis tomter, billige lån, og overdimensjonerte tilskudd til pensjon, på toppen av at driften er fullfinansiert av skattepengene våre og foreldrebetaling. De får i tillegg nedbetalt store deler av avdragene på lån gjennom kapitaltilskuddet. Da ligger alt til rette for høy profitt. I tillegg har de bygget opp en mektig lobby, som gjennom PBL har hatt makt til å påvirke rammevilkårene til egen fordel også i tida etter barnehageforliket ble vedtatt. Resultatet er at sektoren blir stadig mer kommersialisert.

24. Skriftlig spørsmål fra Moxnes til kunnskaps- og integreringsministeren Dokument nr. 15:2050 (2018-2019)

25. Referat fra muntlig spørretime i Stortinget 5. februar 2020.

26. «Etter at Nordlandia tok over er ikke ting det samme» Lindesnes 13. november 2019

27. «Kommersielle barnehager har de høyeste husleiene blant private» Utdanning 20.februar 2020

28. «Ny rapport: Private barnehager fikk over 1 mrd. for mye til pensjoner» Aftenposten 4.april 2019

29. PBL Landsmøte 2017 «Melding for landsmøteperioden 2015 – 2017» s 15.

Rødts forslag

«Overskuddene i de private barnehagene gjør at vi må se på regelverket på nytt. Dagens regelverk er utdatert»,³⁰ sa tidligere kunnskapsminister Jan Tore Sanner da rapporten fra BDO ble offentliggjort i mai 2018. Rødt er enig i at vi må se på regelverket på nytt, men mener forslagene fra regjeringa på ingen måte er nok til å stoppe utviklingen. Det trengs mer omfattende endringer.

Profittfrie barnehager

Rødt vil sikre at alle skattepenger og foreldrebetaling bevilget til barnehage går til barnehagen. Det gir ingen mening at det er lov å tjene seg søkkrik på å drive barnehager for femåringer når alle er enige om at ingen skal ta ut profitt fra skolen som de begynner på ett år senere.

Erfaringene fra privatskoleloven viser at det er utilstrekkelig med forbud mot profitt – vi må også holde de kommersielle aktørene unna hele sektoren. Private skoler eller høyskoler som mottar statstilskudd, har ikke adgang til å hente ut privat fortjeneste. Men til tross for det har det blitt avdekket flere tilfeller av private skoler som har hentet ut midler som ikke har kommet elevene til gode. Akademiet er det største kommersielle skolekonsernet i Norge. Utdanningsdirektoratet måtte bruke syv årsverk samt om lag 850 000 kroner i ekstern bistand for å avdekke og kreve inn de 12,5 mill. kronene Akademiet måtte betale tilbake. Likevel mister ikke de kommersielle statsstøtten når det blir avslørt at pengene skolene får fra statsstøtte og skolepenger ikke går til utdanning. Det offentlige bruker store summer og ressurser på å kontrollere disse skolene, samtidig som eierne får fortsette selv om de opererer i strid med loven. Dette er konsekvensen av å slippe profittmotiverte aktører inn i en sektor som i utgangspunktet skal være profittfri.³¹ Det er ikke mulig å regulere kommersielle aktører vekk fra å opptre kommersielt.

Regjeringen skriver i høringsnotatet om forslag til endringer i barnehageloven at «De økonomiske støtteordningene som ble opprettet for at private aktører skulle engasjere seg i barnehagedrift, kan i dag realiseres og tas ut av barnehagene ved salg. Når barnehagene blir solgt, kan eierne også realisere opptjent egenkapital. Rapporten fra BDO viser at det har vært en betydelig egenkapitaloppbygging i den private delen av sektoren de siste 10 årene. Det er dermed store verdier bygd opp med offentlige tilskudd og foreldrebetaling som potensielt kan realiseres og tas ut av barnehagene ved salg.»³²

En utredning bestilt av Kunnskapsdepartementet som ser på lånefinansiering i barnehagene, viser at formålet med privat virksomhet (les kommersiell) er å maksimere profitten. Dette skiller seg fra kommunen som har formål om å levere barnehageplass til innbyggerne. Det kommer fram at økt gjeldsgrad i private barnehager ikke bidrar til å realisere de samfunnsmessige mål for sektoren. For eksempel kan en låneavtale bli inngått mellom selskap i samme konsern. Da vil det være mer lønnsomt for eieren å ha høyest mulig gjeldsbelastning i hver barnehage.³³ På den måten kan rentekostnader dekkes av offentlige tilskudd. Det finnes også eksempler på at eiendommen skilles ut i et eget selskap, som barnehagen deretter kjøper tilbake til en høyere pris. Rødt støtter regjeringens forslag til endringer med at private barnehager ikke kan ta opp lån på andre måter enn i et finansforetak. Men vil også legge til at barnehagen kun kan ta opp lån dersom lånets formål, i sin helhet, benyttes til å finansiere investeringer i bygninger eller varige driftsmidler til barnehagen, i tråd med anbefalingen fra utredningen.

Rødts forslag:

1. Presisere hva det innebærer at «Tilskudd og foreldrebetaling skal komme barna i barnehagen til gode». Eksempel fra «lov om frittstående skoler»³⁴: Det innebærer at overskudd skal bli i barnehagen. Barnehagen kan ikke gi utbytte eller på en annen måte overføre overskudd til eierne eller deres nærstående, hverken når barnehagen er i drift eller når driften blir lagt det. Barnehagen kan ikke pådra seg kostnader i form av leieutgifter for eiendom eller lokale som tilhører barnehagens eier eller deres nærstående eller på annen måte pådra seg kostnader som kan innebære at alle offentlige tilskudd eller eiendeler fra barna/foreldre ikke kom barna til gode.
 - a) Forbud mot kommersiell drift av barnehage. Det er kun ideelle barnehager som kan få tilskudd til å drive barnehage, i tillegg til det offentlige. Det presiseres at med ideelle menes at all tilskudd skal brukes på barnehagen og tilbakeføres barnehagesektoren ved eventuell nedleggelse.

30. «Private barnehager: Fortjenesten er mer enn tre ganger så høy som på Oslo Børs» Aftenposten 28. mai 2018

31. Se bl.a. «Privatskoleparadokset. Kunsten å tjene penger i et marked som forbyr profitt» Forlaget Manifest 2019, Sander og Mossefinn

32. Høringsnotat - Forslag til endringer i barnehageloven med forskrifter 26. april 2019

33. «Private barnehagers adgang til å stifte gjeld», Gøril Bjerkan, november 2018.

34. Lov om frittstående skoler (friskolelova) - § 6-3. Krav til bruken av offentlige tilskot og skolepenger

- b) Det utredes også hvilken organisasjonsform som sikrer at pengene kun går til barnehagen og samtidig sikrer åpenhet. Det sees også på erfaringene fra Danmark for å vurdere om barnehagene bør bli selveiende enheter.
 - c) Sette de faktiske personal- og driftsutgiftene som øvre tak på driftstilskuddet.
2. Hjemfall på offentlig finansierte barnehagebygg, som går ut på at der barnehagedriften opphører skal verdier akkumulert ved offentlige tilskudd og foreldrebetaling tilfalle kommunen.

Lokaldemokrati

Rødt vil at lokale folkevalgte skal ha muligheten til å stanse kommersielle barnehager.

For å gjøre spekulasjon med barnehagene mindre lukrativt, og å sikre bedre demokratisk kontroll over barnehagetilbudet, kan det innføres krav om at eier må søke om tilskudd på nytt, og forkjøpsrett for kommunen ved salg av barnehager. Dette vil også gjøre kommunene bedre i stand til å tilpasse barnehagetilbudet til behovet i kommunen.

Beregningsgrunnlaget for driftstilskuddet til barnehagene i en kommune beregnes av kostnadsnivået i de kommunale barnehagene. Når kommunen drifter barnehagene dyrere, får også private mer penger. I Tromsø kommune som har små barnehager i distriktene, som er dyrere i drift, gir det økt tilskudd til de private barnehagene i sentrum, selv om de ikke har økte kostnader. Det offentlige har ansvar for å tilby barnehageplass til alle, men kommersielle tenker på lønnsomhet. Spesielt med fallende barnetall, der noen kommuner har flere barnehageplasser enn barn, er det viktig at kommunen får muligheten til å planlegge barnehagetilbudet. Det er mulig for kommunen å drive barnehager med færre barn i en periode, men høy bemanningstetthet, hvis det er ønskelig. Det offentlige finansierer alle barnehagene, og må også ha mulighet til å planlegge for barnehagetilbudet i sin helhet. Det er ingen grunn til at de private skal ha særbehandling som ofte er til fordel for store kommersielle konsern.

Rødts forslag:

1. Skille mellom ideelle og kommersielle i barnehageloven. Gi kommunen lovhjemmel til å stille vilkår om at private barnehager skal være ideelle for å få tilskudd.
2. Innføre meldeplikt til kommunen og forkjøpsrett for kommunen ved salg av barnehager.
3. Innføre krav om at når en barnehage selges, og kommunen ikke benytter forkjøpsretten, så må ny eier søke om tilskudd på nytt.
4. Kommunen skal ha rett til å justere antall plasser til private ved overkapasitet, slik de kan gjøre med kommunens egne barnehager i dag.
5. Kommunen skal ha rett til å stille samme krav til private om bemanning, og pedagogtetthet som kommunens egne barnehager.

Åpenhet

Barn er sårbare brukere av velferdstjenester, og det er derfor spesielt viktig å sikre åpenhet om tilbudet. Det trengs lovendringer som gir innbyggerne rett til innsyn og sikrer åpenhet rundt bemanning, pengestrømmen, profittuttak, avvik m.m. i alle barnehager. Det må være åpenhet i tjenester som er finansiert av felleskapet.

Barnehagesektoren trenger ikke markedskonkurranse og forretningshemmeligheter, men mer åpenhet og samarbeid.

Da et foreldrepar som hadde barn i en kommersiell barnehage i Asker varslet om barnehagen ble det igangsatt omfattende granskinger i tre kommuner og et tilbakebetalingskrav på over sju millioner kroner. Foreldrene advarer nå mot at kommunen skal miste tilsynet med private barnehager.³⁵ Det er ikke nødvendig å nekte kommunene tilsynsrett for å opprette et nytt statlig tilsyn, slik regjeringen ønsker. Vi støtter at barnehagene skal være egne rettssubjekter, fordi at det kan bidra til å sikre informasjon på barnehagenivå som i dag er vanskelig tilgjengelig. Det store behovet for å bruke ressurser på å kontrollere at kommersielle ikke karrer til seg enda mer av pengene som er bevilga til barnehage, framfor å bruke ressurser på å gjøre barnehagene enda bedre, understreker at den rimelige løsningen er å si nei til kommersielle aktører.

Rødts forslag:

1. Beholde dagens kommunale tilsynsordning og forsterke og koordinere kontrollen med et nasjonalt tilsyn.
2. Kommunene må overta driften av barnehager der det er nødvendig, slik at barnehager ikke stenges på grunn av

35. «Hvorfor vil Sanner nekte kommuner innsyn i private barnehagers regnskap?» Dagens Næringsliv 5. mai 2019

eiernes lovbrudd.

3. Krav om at offentlighetsloven og forvaltningsloven blir gjort gjeldende for alle barnehager som drives med offentlige tilskudd, samt at fagforeninger og tillitsvalgte kan få innsyn.
4. Forby bruk av lobbyvirksomhet for offentlig finansierte selskaper (eller kreve åpenhet og innsyn).

Barna og ansatte

Vi vil at alle skal ha mulighet til å gå i barnehage og ha gode barnehager som tar utgangspunkt i barnas behov. Gode arbeidsvilkår gir også gode velferdstjenester. Derfor arbeider vi for at barnehagesektoren skal være en god arbeidsplass med god bemanning og et godt tilbud for barna.

Barnehageopprøret oppsto som en reaksjon på regjeringens barnehagepolitikk, som de forklarer slik: «visjonene var ikke sammenfallende med den stolte, norske barnehagetradisjonen der lek står i sentrum, men utpekte læringsmål for barnehagebarna der blant annet alle 5- åringer skulle språktestes- og kartlegges og språknorm skulle innføres.»

Barnehageopprøret består i hovedsak av barnehageansatte, og har påpekt at bemanningsnormen er mangelfull og vist hvordan barnehagehverdagen faktisk er.³⁶ Da de oppfordret sine kolleger til å fortelle om sin hverdag, utrykte barnehageansatte fra hele landet stor bekymring over bemanningssituasjonen. Utdanningsforbundet gjorde en undersøkelse for å høre hvordan deres medlemmer i barnehagene ser på sykefraværet. De fleste mener at det er viktig å se på bemanningen for å forstå sykefraværet i barnehager.³⁷ Dette viser at god bemanning er viktig, både for barna og for ansatte. For å sikre at alle barnehager har en styrer til stedet, trengs det å tydeliggjøre regelverket om stedlig leder, slik at det sikres at alle barnehager har stedlig leder.

Regjeringen bestilte en vurdering av ny avtale om pensjon i private barnehager, etter at ny pensjonsavtale ble signert. Gjennomgang av kostnadselementene i avtalen viser at det ikke vil medføre økte pensjonsutgifter for PBL-barnehagene, og på sikt vil medføre at pensjonsutgiftene går ned.³⁸ Rødt kommer til å følge med på, om hvordan regjeringen leverer på tidligere stortingsvedtak om lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår minst på linje med ansatte i kommunale barnehager.

Rødts forslag

1. Innføre en modell som tar utgangspunkt i kostnadsdekning av pensjon.
2. Bemanningsnormen skal knyttes opp mot hele barnehagens åpningstid, og skal også gjelde ved fravær blant det faste personalet.
3. Det skal ikke forekomme obligatorisk testing og kartlegging av alle barn i barnehagen.
4. Barnehageansatte sikres mulighet til etter- og videreutdanning, og tilbud om å ta fagbrev og/eller barnehagelærerutdanning.
5. Når barnehageansatte melder ifra om at barn har behov eller vedtak om spesialpedagogisk tilrettelegging, skal barnet få rettigheten oppfylt og utført av ansatte med spesialpedagogisk utdanning. Spesialpedagogisk bemanning skal alltid komme i tillegg til ordinær bemanning.

36. <https://barnehageoppror.com/>

37. Sykefravær i barnehagen sett fra innsiden – intervjuer med medlemmer av Utdanningsforbundet Rapport 1 / 2020

38. «Nye rapporter om pensjon i private barnehager» Regjeringen.no 22. november 2019

Hvem har stemt hva?

Folkeflertallet vil ha profittfri velferd. Vi arbeider for at også stortingsflertallet skal gå inn for det. Flere partier skal oppdatere sin politikk fram mot neste valg, og det kan åpne mulighet for bredere støtte. Denne oversikten viser resultatet av votering i behandling av tre forslag, og som er aktuelle for våre forslag over.

- Representantforslag om en mangfoldig barnehagesektor der pengene går til barnas beste Dokument 8:231 S (2017-2018), Innst. 51 S (2018-2019)
- Representantforslag om profittfri barnehage Dokument 8:18 S (2017-2018), Innst. 114 S (2017-2018)
- Representantforslag om gode arbeidsvilkår for gode velferdstjenester Dokument 8:7 S (2018-2019), Innst. 96 S (2018-2019)

Profittfri velferd

	RØDT	SV	AP	SP	MDG	KRF	V	H	FRP	
Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for opptrapping av offentlig og ideelt eierskap og drift for å sikre at barnehagene drives av offentlige eller ideelle aktører.										
Stortinget ber regjeringen sikre at skattefinansierte velferdstjenester drives av det offentlige og ideelle aktører, og legge fram en plan for gradvis opptrapping av offentlig og ideelt eierskap og drift.										
Stortinget ber regjeringen utrede lovendringer som kan gi kommunene mulighet til å skille mellom ideelle og kommersielle private barnehager, samt om det ved et slikt skille kan være formålstjenlig med alternative organisasjonsformer for å drive ideelle barnehager.										Vedtatt
1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer av lovverket for barnehagene slik at midler bevilget til barnehagedrift skal gå til dette og ikke bli utbytte hos private eiere. (SP, R) Rødt og SV støttet primært dette forslaget: 2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer av lovverket for barnehagene, slik at offentlige tilskudd og foreldrebetaling kommer barna til gode, og at disse pengene ikke går til profitt for private barnehageiere.		1. 2.		1. 2.						

Lokaldemokrati

	RØDT	SV	AP	SP	MDG	KRF	V	H	FRP	
Stortinget ber regjeringen innføre, eller fremme nødvendige forslag for å innføre, et krav om at når en barnehage selges, må ny eier søke om tilskudd på nytt.										
1. Stortinget ber regjeringen innføre meldeplikt og forkjøpsrett for kommunen ved salg av barnehager og fremme forslag til eventuelle nødvendige lovendringer for å innføre slik rett og plikt. (SP, SV, R). 2. AP stilte dette forslaget: Stortinget ber regjeringen legge fram sak om innføring av meldeplikt og forkjøpsrett for kommunen ved salg av barnehager, inkludert en vurdering opp mot EØS-avtalens bestemmelser, og fremme forslag til eventuelle nødvendige lovendringer. (AP, SV, MDG, R)			1. 2.	1. 2.	1. 2.					Rødgrønt flertall
Stortinget ber regjeringen sørge for at kommunene får adgang til å stille samme krav til private og offentlige barnehager.										Rødgrønt flertall

Barna og ansatte

Stortinget ber regjeringen fremme de forslag som er nødvendige for å endre størrelsen på pensjonstilskuddet til de private barnehagene, slik at de tilsvarer de reelle pensjonskostnadene barnehagene har.

Stortinget ber regjeringen endre regelverket slik at hele pensjonstilskuddet som private barnehager mottar blir brukt i tråd med formålet og kommer de ansatte i barnehagen til gode.

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan det kan sikres at private barnehager har lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår minst på linje med ansatte i offentlige barnehager, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

RØDT	SV	AP	SP	MDG	KRF	V	H	FRP	
									Rødgrønt flertall
									Rødgrønt flertall
									Vedtatt

